

ДОСВІД РОБОТИ КАБІНЕТУ «КЛІНІКИ ДРУЖНЬОЇ ДО МОЛОДІ» НА БАЗІ СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО ДИТЯЧОГО ЛІКУВАЛЬНОГО БАГАТОПРОФІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Проф. Г. С. Сенаторова, канд. мед. наук І. С. Дриль,
канд. мед. наук А. Ф. Шипко, М. В. Холодова, доц. Г. Р. Муратов

Харківський національний медичний університет

Описано стан ситуації щодо надання медичної, соціальної та психологічної допомоги підліткам. Продемонстровано досвід та основні принципи роботи кабінету «Клініки дружньої до молоді» на базі спеціалізованого дитячого багатoproфільного закладу.

Ключові слова: підлітки, кабінет «Клініки дружньої до молоді», медико-соціальна допомога.

ОПЫТ РАБОТЫ КАБИНЕТА «КЛИНИКИ ДРУЖЕСТВЕННОЙ К МОЛОДЕЖИ» НА БАЗЕ СПЕЦИАЛИЗИРОВАННОГО ДЕТСКОГО ЛЕЧЕБНОГО МНОГОПРОФИЛЬНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

Проф. А. С. Сенаторова, канд. мед. наук И. С. Дриль,
канд. мед. наук А. Ф. Шипко, М. В. Холодова, доц. Г. Р. Муратов

Описано состояние ситуации по оказанию медицинской, социальной и психологической помощи подросткам. Продемонстрирован опыт и основные принципы работы кабинета «Клиники дружественной к молодежи» на базе специализированного детского многопрофильного учреждения.

Ключевые слова: подростки, кабинет «Клиники дружественной к молодежи», медико-социальная помощь.

«YOUTH FRIENDLY CLINICS» CABINET OF SPECIALIZED CHILDREN'S MULTIDISCIPLINARY INSTITUTION EXPERIENCE

H. S. Senatorova, I. S. Dryl,
A. F. Shipko, M. V. Holodova, G. R. Muratov

The article presents the state of the situation regarding the provision of medical, social and psychological care for adolescents. Demonstrated experience and basic principles of work of cabinet «Youth Friendly Clinics» at the children's specialized multidisciplinary institution.

Keywords: adolescents, cabinet «Youth Friendly Clinics», medicalsocial help.

Питання охорони здоров'я підростаючого покоління є найактуальнішим у соціальній програмі суспільства, їх розв'язання зумовлює майбутні перспективи розвитку нації, її оборонний, трудовий, інтелектуальний, репродуктивний потенціал. Сьогодні спостерігаються несприятливі демографічні тенденції, зберігаються високі рівні захворюваності підліткового населення, посилюється хронізація хвороб у дитячому віці, збільшується кількість підлітків, які належать до групи високого медико-соціального ризику [5].

Здоров'я нації розглядається як показник цивілізованості держави, що відображає соціально-економічне становище суспільства. Водночас близько 75% хвороб у дорослих є наслідком умов життя в дитячому та молодому віці. Захворюваність та поширеність різноманітної патології серед дитячого населення в Україні залишаються високими за всіма основними класами хвороб. Спостерігається негативна тенденція: за загального поступового зменшення кількості дитячого населення відбувається зростання кількості дітей-інвалідів і збільшення показників захворюваності, зокрема і в підлітковому віці [2].

Сучасні підлітки та молодь мають багато турбот, що зумовлені підлітковим періодом, притаманними

йому прагненням до ризику, експериментів із наркотиками, алкоголем, раннім початком сексуальних стосунків тощо. Поведінка, що практикується тепер багатьма молодими людьми, може негативно впливати на їхнє життя й на здоров'я наступних поколінь [1].

Останні 15–20 років у всьому світі зростає необхідність створення служб здоров'я для молодих людей, які б відповідали їх потребам. Поняття «підліткова медицина» набуло визнання, й це означає, що професіонали в галузі організації охорони здоров'я та соціальної допомоги усвідомили важливість створення спеціалізованих служб, орієнтованих на підлітків як окрему цільову групу — «вже не діти, ще не дорослі».

Епідемія ВІЛ/СНІД, захворювань що передаються статевим шляхом, і вживання наркотиків прискорили розвиток служб, спрямованих на розв'язання питань здоров'я підлітків та молоді.

У світі існує велика кількість моделей допомоги підліткам: від разових виїзних акцій лікарів-фахівців до вузькоспеціалізованих поліклінік або центрів, до комплексних медичних та соціальних послуг для молоді [3].

Усе зазначене послужило поштовхом до організації та розвитку в Україні клінік дружніх до молоді (КДМ), для чого було створено нормативну базу:

наказ МОЗ України від 12.10.2004 № 465 «Про удосконалення організації медичної допомоги дітям підліткового віку»; наказ МОЗ України від 14.11.2005 № 604 «Про удосконалення організації надання медико-соціальної допомоги дітям і молоді». Спільні накази: накази МОЗ та Міністерства сім'ї, молоді та спорту від 30.03.2005 № 1/135 «Про затвердження заходів щодо розвитку дружніх до молоді медико-соціальних послуг на 2005–2010 рр.» та від 17.04.2006 № 1209/228 «Про затвердження Порядку взаємодії центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді із закладами охорони здоров'я з надання медичної допомоги та соціальних послуг дітям і молоді»; наказ МОЗ та МОН від 21.04.2005 № 242/178 «Про посилення роботи з профілактики захворюваності дітей у навчальних закладах та формування здорового способу життя учнів та студентської молоді».

У межах реалізації спільної програми МОЗ України та ЮНІСЕФ щодо створення Клінік дружніх до молоді, з лютого 2008 р. на базі КЗОЗ «Обласна дитяча клінічна лікарня» (КЗОЗ ОДКЛ) було відкрито кабінет КДМ (наказ ОДКЛ № 11 від 04.01.2008 р.).

До завдань кабінету КДМ належать:

- профілактика та раннє виявлення захворювань репродуктивної системи, а також інфекцій, що передаються статевим шляхом (ІПСШ), включаючи ВІЛ-інфекцію, у підлітків до 18 років і молодих людей;
- робота з пропаганди здорового способу життя, статевого виховання та просвіти;
- профілактика небажаної вагітності у дівчаток підліткового віку, навчання сучасним методам контрацепції підлітків та молоді;
- навчання і формування з цих питань і правовим аспектам діяльності медичних працівників, педагогів, представників громадських та молодіжних організацій, засобів масової інформації;
- психокорекція поведінки підлітків, формування установки на здоровий спосіб життя, профілактика ІПСШ, наркоманії, алкоголізму тощо;
- забезпечення наступності в роботі з іншими лікувальними закладами (ЛЗ);
- здійснення диспансерного спостереження та проведення реабілітаційних заходів підліткам, які пройшли основний курс лікування у вузькоспеціалізованих профільних ЛЗ;
- забезпечення соціально-правового супроводу підліткам та молодим людям [4].

З метою забезпечення якісної багатосторонньої допомоги підліткам та молоді кабінет КДМ використовує взаємодію медичних установ і соціальних служб, покликаних за родом своєї діяльності піклуватися про здоров'я і соціальне благополуччя молодого населення. Забезпечення такої взаємодії допомагає повніше охопити весь спектр проблем, що стосуються фізичного і соціального здоров'я підлітків,

а також досягти кращого взаєморозуміння в питаннях поліпшення якості життя молоді.

Створення кабінету КДМ саме на базі КЗОЗ ОДКЛ було зумовлено досить значними показниками звернення до лікарні дитячого населення Харківської області та м. Харкова, до якої щорічно звертається понад сорок тисяч пацієнтів.

Обласна дитяча клінічна лікарня — багатопрофільна клініка, що включає до свого складу кілька спеціалізованих центрів: кардіологічний, гастроентерологічний, ендокринологічний, пульмонологічний, нефрологічний, сурдологічний та неврологічний, інфекційно-боксоване відділення, патології вуха, горла, носа, відділення анестезіології та інтенсивної терапії, а також клінічну, біохімічну, бактеріологічну, імунологічну лабораторії, відділення функціональної діагностики, стоматологічний кабінет. Клієнти кабінету мають право обслуговуватися із застосуванням сучасної діагностичної апаратури ОДКЛ. На базі ОДКЛ ведуться наукові дослідження співробітниками кафедри педіатрії №1 та неонатології Харківського національного медичного університету. Постійно проводяться практичні заняття зі студентами 5 та 6 курсів, які охоче беруть участь у роботі кабінету та волонтерській діяльності.

Увесь лікувально-діагностичний потенціал клініки може бути використаний у роботі кабінету КДМ. У кабінеті є різноманітна методична та інформаційно-просвітницька література, в якій доступно викладено основні питання з проблем здоров'я молоді, висвітлено шляхи запобігання небезпечним захворюванням, можливості отримання медичної допомоги в разі їх виникнення, пропонуються способи здорової поведінки, що дають змогу зберегти здоров'я молодого покоління і тим самим підвищити якість життя.

Основні принципи роботи кабінету — доступність, добровільність, доброзичливість, що реалізуються з перших хвилин перебування в ОДКЛ. Кабінет розташований на першому поверсі зі входом із просторого холу. Завітати до кабінету та стати клієнтом КДМ можуть усі бажуючі підлітки, діти, що перебувають на стаціонарному обстеженні або лікуванні в ОДКЛ, та жителі й учні прилеглого району, в тому числі направлені фахівцями центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (ЦСССДМ).

Фахівці кабінету мають мету допомогти підлітку у будь-якій життєвій ситуації наданням консультативної та діагностичної допомоги за збереження анонімності та конфіденційності. Водночас, за власним досвідом роботи, лише невеликий відсоток молоді звернулися по допомогу анонімно, а більшість підлітків готові до відкритого спілкування. За час роботи кабінету було проведено близько 1200 консультацій, із них близько 30 % склали повторні звернення. Основний контингент — пацієнти ОДКЛ, і це відображає специфіку кабінету, що базується в стаціонарі.

До штату лікарів кабінету КДМ входять фахівці: лікар-психотерапевт, педіатр, гінеколог дитячого та підліткового віку, дитячий уролог, дитячий дерматовенеролог, фахівець із дотестового консультування перед тестуванням на ВІЛ/СНІД, фахівець центру ЦСССДМ.

Форми роботи фахівців — амбулаторно-консультативний прийом у кабінеті КДМ, здійснюваний у другій половині дня — з 12.00 до 18.30, що створює можливість підліткам звернутися до фахівця, не пропускаючи заняття в школі. Консультації надають усі співробітники клініки та кафедри — як за фаховим напрямком, так і на загальну тему пропаганди здорового способу життя, запобігання тютюнопалінню, наркоманії тощо. Також ми користуємося такою формою надання допомоги, як переадресація, до того ж підліток, що звернувся з проблемою, може бути направлений на консультацію, обстеження й лікування в спеціалізований лікувальний заклад або відділення відповідно до підозрюваної або виявленої патології. За такою схемою працює дерматовенеролог, частково акушер-гінеколог, спеціаліст ЦСССДМ, спеціаліст Центру профілактики та боротьби зі СНІДом.

До цільової групи клієнтів КДМ належать діти віком від 10 до 18 років. Це можуть бути учні, вихованці дитячих будинків та притулків, студенти, підлітки та молодь групи ризику, батьки дітей із різною соматичною патологією. Усі послуги інформаційно-просвітницького, профілактичного, лікувально-діагностичного та соціального характеру надаються повністю безкоштовно, окрім додаткового гормонального обстеження за призначенням лікаря-гінеколога дитячого та підліткового віку. Кабінет повністю забезпечено поліграфічними інформаційно-просвітницькими матеріалами, сюди періодично надходять засоби бар'єрної контрацепції у межах гуманітарних програм.

Досвід роботи кабінету КДМ на базі ОДКЛ свідчить, що підлітки та молодь охочіше звертаються за психологічною та консультативною допомогою, ніж із приводу захворювань, що становить лише 32,7%. Так, більш ніж за 6 років роботи нами не було зафіксовано інфекцій, що передаються статевим шляхом, ВІЛ-інфекції.

У підлітків викликають інтерес участь у групових заходах, особливо з використанням інтерактивних методик, в яких підлітки мають можливість

самостійно брати участь у розв'язанні заявлених питань, можуть озвучувати свою думку, свій погляд, тим самим формуючи усвідомленіше ставлення до розв'язуваної проблеми. Також проводяться візити працівників ЦСССДМ підпорядкованого району, які повідомляють про заплановані заходи з нагоди всесвітнього дня здоров'я ВООЗ, всесвітнього дня без тютюну ВООЗ, міжнародного дня захисту дітей, міжнародного дня боротьби зі зловживанням наркотичних засобів та їх незаконним обігом ООН, міжнародного дня відмови від паління (третій четвер листопада), всесвітнього дня боротьби зі СНІДом ЮНІСЕФ, та новинами волонтерського руху.

Дуже охоче відгукуються на пропозицію скористатися послугами кабінету учні інтернатів, які не мають якісного спілкування в сім'ї, що отримали травматичний життєвий досвід в умовах низького соціального рівня. Усе це підкреслює актуальність медико-психологічного підходу до надання допомоги молоді і виправдовує спільну роботу соціальних служб та медичних установ.

Нашими партнерами в наданні спектра медико-соціальної допомоги підліткам є:

- ЦСССДМ підпорядкованого району;
- Обласний клінічний шкірно-венерологічний диспансер №1;
- Обласний центр планування сім'ї та репродукції людини;
- Обласний центр профілактики та боротьби зі СНІДом.

На базі ЦСССДМ району проводиться підготовка молоді до участі у волонтерському русі, які також беруть участь у роботі кабінету КДМ. Клієнти кабінету КДМ охоче погоджуються на співпрацю з волонтерами, відчуваючи мінімальні вікові відмінності, що можуть бути обмеженням для довірчих відносин із більш досвідченим та дорослим фахівцем.

Розпочата широка робота системи «Клініки дружньої до молоді» як у масштабах країни, так і в конкретному нашому прикладі, окреслює оптимістичну *перспективу* у збереженні здоров'я сучасних підлітків. Активізація міжсекторальних дій, спрямованих на розв'язання основних питань охорони здоров'я підлітків, може сприяти поліпшенню здоров'я населення країни загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді: монографія / О. М. Балакірева, Н. О. Рингач, Р. Я. Левін [та ін.]. — К.: Укр. ін-т соц. досліджень ім. О. Яременка, 2007. — 128 с.
2. *Квашнина Л. В.* Оценка физического развития ребенка / Л. В. Квашнина // Мистецтво лікування. — 2006. — № 12. — С. 74–76.
3. *Клиники дружественные к молодежи (пособие для организатора).* — Новосибирск: Новополиграфцентр, 2014. — 300 с.
4. *Пархоменко Л. К.* Здоровье подростков и развитие центров, клиник дружественного отношения к ним в Украине / Л. К. Пархоменко // Здоровье ребенка. — 2008. — № 2. — С. 70–73.
5. *Пересипкіна Т. В.* Динаміка стану здоров'я підлітків України / Т. В. Пересипкіна // Здоровье ребенка. — 2014. — № 1. — С. 12–15.